

Yvonne Vrhovac

UČENJE FRANCUSKOG JEZIKA POSREDSTVOM MALOG EKRANA

Za sve one koji uče francuski jezik ili ga tek namjeravaju učiti, ova vijest bit će od velikog interesa. Došlo je do osvježenja među već postojećim metodama za učenje francuskog jezika. Na početku školske godine 1985. ili točno 27. IX 1985. Obrazovni program televizije Zagreb započeo je emitiranje nove serije od 13 polusatnih emisija za učenje francuskog jezika koju prenose i ostali televizijski centri širom Jugoslavije.

Metoda nosi naslov »Entrée Libre«, sastavljena je i izdana u Francuskoj (1983. god.), a adaptaciju za naše gledaoce napravili su Yvonne Vrhovac i Marin Andrijašević, nastavnici na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Materijal metode koncipiran je tako da ga mogu upotrebljavati početnici koji žele učiti jezik individualno uz pomoć video materijala (televizijskih emisija), udžbenika i dodatnih jezičnih objašnjenja i vježba koje redovito izlaze kao popratni materijal emisija u tjedniku »Studio« ili oni koji uče francuski uz pomoć nastavnika te im ta metoda može poslužiti kao osnovna metoda za učenje jezika ili kao dodatni materijal uz bilo koju drugu metodu kojom se koriste. No, emisije »Entrée Libre« mogu gledati i uz pomoć njih učiti jezik svi oni koji su nekada već učili francuski, a sada žele obnoviti i osvježiti svoje znanje.

Koji su *pedagoški principi* ove metode? U njoj nalazimo sretan, ravnomjerni odnos između prirodne komunikacije kojoj težimo u današnjim metodama učenja jezika i pedagoški strukturiranog materijala. Prirodnu komunikaciju, autentične dijaloge nalazimo u dijelovima emisije pod naslovom »Reportaža«, a pedagoški dijalozi sa sustavnim uvođenjem leksike i gramatičkih struktura nalaze se u »Animiranom filmu« i »Jezičnim reklamama«. No, progresija prisutna i neizbježna u bilo kojoj metodi, u »Entrée Libre« nije suviše kruta ni prisilna.

Dijelovi emisija

Svaka emisija sastoji se od uvoda u kojem voditelji kroz komentar u početku na materinskom jeziku, a kasnije sve više na francuskom, objašnjavaju ciljeve emisije, iznose neke civilizacijske podatke i naglašavaju komunikacijske i gramatičke elemente koje će gledalac vidjeti i čuti u emisiji. U »Animiranom filmu« gledaoci prate u nastavcima razvoj događaja u životu dvoje mladih ljudi, Sofije i Nikole. Jezik koji se čuje u ovom dijelu emisije u dijaloškom je obliku, a njegova primarna funkcija je da razvije kod gledalaca nivo (pasivnog) razumijevanja te da dođe do pasivnog usvajanja elemenata

leksike, gramatičkih struktura i komunikacijskih obrazaca, koji će se tek kasnije, u ostalim dijelovima emisije, razrađivati i dopunjavati. Dijelove »Animiranog filma« koje su smatrali nejasnim ili nerazumljivim, voditelji komentiraju na materinskom jeziku u »off-u« za vrijeme prikazivanja filma.

Dio »Jezične reklame« neka su vrsta gramatičkih spotova koji će gledaocima pomoći da u početku razmišljaju, a pomalo i razumiju funkcioniranje francuskoga jezičnog sustava. Svrha je ovih reklama da istaknu neka bitna gramatička pitanja koja se nalaze u dijalozima »Animiranog filma« te da tako motiviraju gledaoca za učenje gramatike francuskog jezika. Kako bi se olakšalo učenje gramatike, voditelji objašnjavaju vrlo jednostavnim metajezikom osnovne francuske strukture i njihovo funkcioniranje, a taj komentar na materinskom jeziku prate tablice za sistematizaciju.

Dio emisije pod naslovom »Reportaža« snimljen je u pravim, izvornim situacijama. Namjera mu je da otkrije gledaocu kulturnu i civilizacijsku stranu života u Francuskoj, a s jezičnog gledišta osnovna mu je značajka da prikaže funkcioniranje jezika u situaciji, te da gledalac usvoji osnovne jezične funkcije, na primjer: kako pozdraviti, kako se predstaviti, kako izreći svoje pozitivno ili negativno mišljenje o nečemu, itd. Dok je u »Animiranom filmu« jezik s elementima gramatike, leksike i komunikacije prikazan u dijalogu, a osnovna je funkcija tog dijela emisije razviti kod gledaoca pasivno razumijevanje, u »Reportaži« također postoje dijalozi, no oni su malobrojni, a novih jezičnih elemenata nema, nego se ponavljaju oni koje su gledaoci čuli u »Animiranom filmu«. Jezične strukture u ovom dijelu emisije vrlo su jednostavne kako bi se gledalac potakao na samostalnu proizvodnju iskaza, i tako razvio nivo izraza. Da se olakša usvajanje komunikacijskih elemenata, osnovni dijalozi pojedinih sekvenca pojavljuju se na kraju »Reportaže«, u ubrzanom ritmu u obliku »bliceva« između kojih se nalaze pauze u kojima bi gledaoci trebali ponoviti ono što su čuli.

Posebnu vrijednost jugoslavenskoj adaptaciji svake emisije »Entrée Libre« daju skečevi uz pojedine dijelove emisije, vrlo kratke scene iz svakodnevnog života, koje svojom živošću, atraktivnošću i duhovitošću privlače pažnju gledalaca, a svrha im je da pokažu kako jezične strukture, gramatičke ili komunikacijske, koje su gledaoci djelomično usvojili kroz pojedine dijelove emisije, funkcioniraju u realnim životnim situacijama bliskim svakom gledaocu.

Kako bi se proširio kulturološki i civilizacijski nivo, u svaku emisiju uvršten je kratak dokumentarni film, najčešće s istim sadržajem kao i emisija. Sadržaj dokumentarca kratko se komentira zbog razumijevanja na materinskom jeziku.

Svaka emisija završava šansonom koja osim rekreativnog karaktera ima cilj da još jednom prikaže neke sadržaje, jezične ili komunikacijske, koje je gledalac dobio tokom emisije.

Želja je svih onih koji su radili na stvaranju i adaptiranju toga pedagoškog materijala da se ovim televizijskim emisijama postigne cilj kojem se uvijek teži kada se pojavi neka nova metoda za učenje jezika, a to je potaknuti s jedne strane učenike i nastavnike da posredstvom suvremenog medija — televizije — i privlačnog sadržaja, započnu učenje francuskog jezika ili osvježe svoje dosadašnje znanje, a s druge strane da se motiviraju za učenje francuskog jezika i upoznavanje francuske civilizacije i kulture svi oni koji

do sada nisu učili taj jezik, kako bi i oni jednog dana mogli ne samo razumjeti, nego i razmijeniti po koju rečenicu s nekim francuskim sugovornikom.

Datumi emitiranja emisija: 1986. god. 14. II, 28. II, 14. III, 28. III, 11. IV, 25. IV, 16. V.

Jerko Ljubetić

POVODOM *WAYS TO ENGLISH* 1 — DOJMOVI I MIŠLJENJA

Izgleda da je karakteristika našeg (i ne samo našeg) školstva neprestana promjena. Takvih mijena je bilo i ranije, ali su sada one brže, učestalije, valjda u sukladnosti s tempom suvremenog života za koji se tvrdi da je dinamičan.

U moru novih programa i novih udžbenika, priručnika za nastavnike i učenike, radnih bilježnica, mapa itd. (a još uvijek ima programa kojima nedostaje oprema) javlja se *Ways to English* 1, udžbenik engleskog jezika za prvi razred srednjoškolskoga usmjerenog obrazovanja, godinu dana kasnije nego što je za taj razred inaguriran novi program. Njega prati *Radni priručnik za učenike*, svojevrsna novina odnedavno započeta za učenike osnovne škole, a sada, eto, po prvi put i za srednjoškolce. Tradicionalisti unaprijed gundaju: što će nam sve te puste nove knjige, kao da se engleski jezik promijenio. Kažu, doduše, općenito govoreći jezik se nije promijenio i zacijelo je istina da se on može učiti iz, grubo rečeno, kuhinjskih recepata. Međutim, načini u učenju stranog jezika su se izmijenili (i očekujemo da će se stalno i ubuduće mijenjati), rekli bismo u čitavom svijetu i valjda nećemo pogriješiti ako kažemo da smo u pristupima i načinu učenja stranog jezika (ovdje govorimo o engleskom) u skladu s onim što se zbiva u velikom svijetu (ako nas to interesira), čak u nekim elementima idemo koji korak unaprijed, iako patimo od nedostatka opreme, velikog broja učenika u razredu, male satnice i slično. Moglo bi se kazati i to da postizanje dobrih rezultata u takvim uvjetima zahtijeva velike napore od učenika i nastavnika.

I upravo zbog toga, čini nam se, potrebni su novi pristupi koje će pratiti udžbenici i ostala oprema. Udžbenike i teorijske pristupe i postupke valorizira praksa; ona će ih prihvatiti, odbaciti ili adaptirati, a za naše uvjete su potrebni dobri tekstovi i dobri i efikasni načini učenja stranog jezika kako bi se malo raspoloživo vremena iskoristilo do maksimuma.

Kakvu će sudbinu u praksi imati udžbenik i radni priručnik *Ways to English* 1, može se saznati tek poslije njegove *umješne* primjene, što ipak zahtijeva određeno vrijeme. Ovdje možemo govoriti o prvim utiscima nakon pažljivog dočitavanja obiju knjiga. I to opet uz određeni oprez jer će po svoj prilici autori prirediti i knjige za učenje engleskog jezika u drugom razredu srednjoškolskog obrazovanja i u njima zacijelo unijeti ono što nedostaje ovima za prvi razred.

Prvo što bi trebalo kazati jest to da su udžbenik i radni priručnik, kao što je to dobro istaknuto u pogovoru, »nedjeljiva cjelina«. Stoga udžbenik

nije samo namijenjen školskom radu, a radni priručnik domaćem radu; oni uvijek jedan drugoga dopunjuju bez obzira na to što je radni priručnik pretežno na materinskom jeziku i služi za gramatička i ostala objašnjenja i vježbe. (Upravo time se daje poseban, donekle nov odnos u upotrebi materinskog jezika u učenju stranog jezika, što ima određena suvremena polazišta.)

Svaka jedinica u udžbeniku (osim Unit O) sastoji se od dvaju dijelova, »A dijela koji je namijenjen nastavi 'jezgre' sa po dva sata tjedne nastave i B dijela koji se nastavlja na dio A, a namijenjen je izornoj nastavi« (istaknuto je u pogovoru) koji bi prema programu (»Zajedničke osnove srednjeg usmjerenog obrazovanja«, *Vjesnik Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske*, Zagreb, 8. svibnja 1984) trebao trajati četiri sata tjedne nastave.

Međutim, danas imamo situaciju u prvim razredima srednje škole koja se pomalo razlikuje od citiranog programa (inače se, usput kažimo i to, programi tako brzo mijenjaju da ih naprosto ne mogu u stopu slijediti udžbenici i ostali didaktički materijal). Može se naići na programe za neka usmjerenja od jednog (?) sata tjedne nastave, dva sata ili tri. (Nismo zamijetili da se organizira izborna nastava sa četiri sata tjedne nastave, kako to program predviđa). Ipak, većina je od dva sata tjedne nastave, što bi značilo da za većinu učenika odgovara A dio novog udžbenika. Unatoč tome ne bi, možda, trebalo stavljati velike pregrade između A dijela i B dijela pa bi se nastavnik (a još bolje uz prijedlog učenika) mogao »zalijetati« i uzimati određene tekstone i iz B dijela. U onim slučajevima kad se nastava engleskog jezika organizira tri sata tjedno, normalno se mogu upotrebljavati tekstovi iz B dijela za taj sat više. Teško bi nam bilo govoriti o nastavi engleskog jezika s jednim satom tjedno, jer program koji smo naveli ne predviđa takve slučajeve. Nije potrebno napominjati da količinu teksta koji namjeravamo raditi s učenicima određujemo prema učeničkim mogućnostima jer je jedna od bitnih karakteristika učenja stranog jezika, osim kontinuiteta, intenzivnost, a ne ekstenzivnost.

Udžbenik i radni priručnik *Ways to English 1* opradavaju svoj naslov jer nude različite postupke i načine u savladavanju jezičnih aktivnosti. Jednostavno rečeno, na mnogo toga sa čime smo se posljednjih godina upoznavali na seminarima, savjetovanjima ili drugim oblicima stručnog usavršavanja (slušanje/čitanje i razumijevanje, suvremene govorne vježbe, pisanje kao pismena komunikacija itd.), naići ćemo u udžbeniku i radnom priručniku. Ako smo nešto od toga zaboravili jer nam dosadašnji tekstovi možda nisu nametali takve zahtjeve, bit će potrebno da neke postupke (a i oblike rada) osvježimo, a u tome će nam pomoći novi udžbenik i radni priručnik. U nedostatku priručnika za nastavnike valja u radu slijediti udžbenik i radni priručnik vještina i aktivnosti.

Dobro je da udžbenik i priručnik ne tretiraju jezične aktivnosti izolirano jednu od druge, jer se one prožimlju u jezičnoj upotrebi.

Šteta je što se do sada nije pojavio snimljeni materijal za slušanje pa bi se vještina slušanja i razumijevanja mogla razviti onako kako ona to i zavređuje. Unatoč tome ne bi je trebalo zanemariti. To područje nije dano unificirano pa ćemo u udžbeniku naići na različite načine slušanja i razumijevanja (provjera glavne misli, zadatak je postavljen u obliku pitanja prije slušanja, na primjer u »Busy Days«, zatim provjera razumijevanja glavne misli i nekoliko detalja, na primjer u »A Phone Call«, slušanje i hvatanje

bilježaka kao u »A Look at Summerhill« itd.). Sve to slušanju i razumijevanju daje značenje vrlo aktivne jezične aktivnosti, kao što i jest slučaj u stvarnoj jezičnoj situaciji.

Slične su vježbe sačinjene i za čitanje i razumijevanje, doduše, one su nešto brojnije, bogatije i raznovrsnije, što je u skladu s programskim zahtjevima; njima je u udžbeniku i priručniku posvećena dovoljna pažnja. Tako ćemo susresti, da nabrojimo samo nekoliko primjera, čitanje i identifikaciju (»detekciju«) sadržaja, spajanje odvojenih tekstova, čitanje i razumijevanje uz natuknice, razumijevanje detalja iz pročitanog sadržaja (na primjer, »A Letter from England«), pronalaženje glavne misli, pa čak i nekih gramatičkih odnosa u rečenici (»The Influence of TV«), dakle u čitanju i razumijevanju postoji velik dijapazon zadataka od letimičnog čitanja (»TV Viewing Guide«) do složenog zadatka razumijevanja autorova odnosa prema ovom tekstu (»Night of Oscars«). Naravno da su za to vezane i govorne vježbe i pisanje kao čin komunikacije.

Izgleda da se udžbenikom *Ways to English 1* dokida praksa u kojoj je dominiralo ili je bilo isključivo čitanje naglas kada se vjerovalo da se tako razvija i razumijevanje. Dodajmo k tome i to da se takvu čitanju naglas pridavalo malo značenje u savladavanju stranog jezika. (»Barem da učenik znade pročitati i prevesti«, isticali su nastavnici.) To se čitanje naglas u dosta slučajeva pretvaralo u slovkanje, zamuckivanje i mučenje. Sada, prema svemu izgleda, mijenja se odnos prema čitanju naglas koje bi valjalo definirati kao izgovornu, ortoepsku vježbu. Ono ne bi bilo polazište, nego konačište u radu s tekstom, sadržavalo bi elemente govornog jezika i takozvanoga izražajnog čitanja kojega nema bez razumijevanja teksta. Stoga ono i nije nekakav nižerazredan zadatak, već i te kako složena aktivnost koja bi izražavala dosta visoke domete u savladavanju stranog jezika.

Zahtjev za dobrim izgovorom posredstvom imitiranja istaknut je u *Ways to English 1*. Doduše, on se spominje tek u drugom dijelu udžbenika (uz tekst »Tea with an English Family«), ali, normalno, radit ćemo na izgovoru od samog početka. Nešto ranije u radnom priručniku u prezentiranju novog vokabulara upotrebljava se transkripcija. Koliko nam transkripcija izoliranih riječi u svim slučajevima prionosi dobrom izgovoru (kad se upotrebljava samo »strong form«), znamo i sami. Transkripcija u radnom priručniku i nije dosljedno provedena, ima dosta novih leksičkih pojmova koji nisu transkribirani. Usput da kažemo i to da se riječima, izrazima daje značenje na materinskom jeziku, ali i tu ima slučajeva kad je ono ispušteno. Međutim, to je samo jedan dio problematike. Ni izolirana riječ ni rečenica iščupana iz šireg konteksta neće potpuno riješiti takav zahtjev. Za to najbolje mogu poslužiti dijalozi jer je u njima naznačena prava životna situacija u svom kontekstu koji nosi sve odnose relevantne za jezik. (Nažalost, u udžbeniku nema baš mnogo dijaloga, nešto ćemo ih više naći u radnom priručniku.) Zato izgovor ne može biti otrgnut iz komunikacijske funkcije, jer je on njezin vrlo važan sastavni dio, a »komunikacijski kontekst«, »komunikacijski uzorci«, kako znamo, ušli su u program stranog jezika i za srednje škole. Autori *Ways to English 1* vode brigu o tima programskim zadacima i njima obraćaju posebnu pozornost u nekoliko jedinica: Unit 3: Invitations, Suggestions, Unit 8 Offering food, Unit 9 Persuasion. U ostalim prilikama, kad god se za to ukaže

potreba, bit će potrebno da nastavnik intervenira objašnjenima i ako je potrebno vježbama, a takvih prilika neće nedostajati.

Što se tiče govornih vježba, *Ways to English 1* nudi, osim već znanih, i neke nove (natuknice i katkada pitanja koja služe kao natuknice za pričanje /pisanje, odigravanje uloga, stvaranje kreativnog dijaloga, postavljanje pitanja prema modelu itd.). Valjalo bi istaknuti vježbe prijenosa/primjene na učeničke situacije, na krug njihova emotivnog i intelektualnog zanimanja jer to motivira; tako se najbolje provjerava razumijevanje. Dakle, nije konačni cilj savladavanje sadržaja »lekcije«, ono je samo polazište u služenju jezikom.

Može se vrlo lako zamijetiti da »klasičnih« pitanja poslije »lekcije« više nema. Ako se prisjetimo, to je bila baterija pitanja vezanih za mnoge detalje u tekstu. Vjerovali smo da njima provjeravamo razumijevanje sadržaja, međutim, ona su bila tako postavljena da su u stvari *provjeravala* strukture ili vokabular, pa je učenik mogao pronaći odgovore na pitanja bez razumijevanja teksta, a to je, priznat ćemo, vrlo nizak ili samo početni nivo znanja. Karakteristika novog udžbenika i radnog priručnika, koliko smo je mi mogli uočiti u ovome prvom čitanju, jest težnja za poimanjem, razumijevanjem pa slijedeći takvu misao sasvim je prirodno što autori nude pitanja za razumijevanje i to je ono što u *Ways to English 1* valja zdušno prihvatiti. Mogli bismo tome dodati i to da se novim udžbenikom i radnim priručnikom nastojalo dokinuti bilo kakav rad koji zahtijeva zapamćivanje bez razumijevanja. Sasvim je razumljivo da se na takav način stječu trajnija znanja, koja imaju svestraniju primjenu. Nikakva znanja napamet ovdje ne pomažu. U tu svrhu naročito služi radni priručnik za učenika gdje se osim ostalog nalaze i objašnjenja na materinskom jeziku. Također se upotrebljava i prijevod s engleskog jezika na materinski i obrnuto. (Prisjetimo se da program spominje »prevođenje kraćih poznatih tekstova sa stranog jezika na materinski jezik«, dakle, nešto manji zadatak.) S prijevodom kao posebnom vještinom sigurno su se učenici sreli ranije jer je postojao takav zadatak u programu za završni razred osnovne škole. Ne bi trebalo posebno napominjati da takav zahtjev baš i nije potpuno jednostavan. Ovdje ćemo naići na dobre primjere prijevoda kada se ne narušava struktura rečenice na materinskom jeziku kako bi se »olakšalo« i »pomoglo« učeniku da načini prijevod na engleskom jeziku. Znamo i to da je prijevod teško valorizirati, naročito onaj sa stranoga na materinski jezik. Iako su u radnom priručniku u »ključu« dana rješenja, u procjeni učenikova samostalnog prijevoda valja biti fleksibilan i ne držati se uvijek slijepo ponuđenog rješenja jer, kako znamo, postoje različiti načini prevođenja rečenice koji izražavaju smisao originala. (Za ilustraciju toga neka nam posluži sam radni priručnik za učenike. Na njegovoj 49. strani nalazimo sljedeću rečenicu: »U blizini New Yorka napravio je veliki laboratorij u kojem je neko vrijeme radio i Nikola Tesla.« Dakle: jedna zavisno složena rečenica. U ponuđenom rješenju na str. 5. nalazimo *dvije* proširene rečenice: »Edison made a big laboratory near New York. Tesla worked in it for some time.«) Dobra je u tom smislu i napomena u udžbeniku da se traži najbliži ekvivalent u materinskom jeziku (»the closest Serbo-croatian equivalent«).

Posebna kvaliteta u udžbeniku jest, čini nam se, sam engleski jezik. On je u *Ways to English 1* okretan, gibak, neformalan, živi komunikacijski, koji izbjegava knjiške šablone. Gdje bismo ranije u takozvanim komunikativnim tekstovima za taj uzrast našli rečenice kao što su ove: »No longer can parents

avoid their responsibility as parents« ili »If not, I find it impossible not to conclude that there will be more and more violence in our streets«, ili »Only the other day I heard this German girl who married poor Mr. Simpson say at the butcher's that Continental people had good food, but bad table manners...«.) Međutim, takav jezik za određeni broj učenika može izazvati neke poteškoće i na to valja biti spreman. U tome, čini nam se, bit će više, da tako kažemo, nesnalazjenja nego u poznavanju gramatičkog gradiva.

Inače je gramatički sadržaj u *Ways to English 1* za A dio (jezgro) obuhvatio sve ono što program donosi, čak nalazimo i imperative i pasive koje program ne spominje. Što se tiče gramatičkog sadržaja za B dio (izborni, prošireni program) *Ways to English 1* ne uvrštava sve ono što je programom obuhvaćeno ili nekom gramatičkom gradivu nije dao određenu pažnju. (Na primjer, nije »obrađeno« sлагanje vremena u upravnom i neupravnom govoru, tvorba riječi, pridjevi kao imenice, glagoli kao imenice.) O tome će nastavnici trebati misliti kada budu radili B program koji zahtijeva četiri sata tjedne nastave. (Inače, u realizaciji ciljeva i zadataka u nastavi stranog jezika, prema tome i gramatičkih, valja uvijek konsultirati program.) Valja kazati i to da je u razradi gramatičkog gradiva primijenjen suvremen (i programski) spiralni pristup. (Jedino, se od njega izgleda, odstupilo u prezentiranju modala koji su dani na jednom mjestu.) U A dijelu gramatičko gradivo iz osnovne škole se ponavlja, učvršćuje i postepeno proširuje. Uvode se, osim toga, i neke novine u odnosu prema ranijem učenju, neke su definicije ponešto drugačije, osuvremenjene su, prisutni su određeni rezultati kontrastivnih analiza, posebice za modale. Stoga će i tom području valjati prići ponešto drugačije nego do sada. Osim toga, čini nam se da nije predviđen uvijek dovoljan broj vježbi kako bi se poneka gramatička partija dobro usvojila. Među različitim vježbama (i ne samo za gramatiku) nalazimo oblike dopunjavanja i dosjećanja (s datim mogućim izborom ili bez njega). U »ključu« su rješenja jednoznačna. Međutim, ponegdje postoje i neka druga moguća rješenja pa bi trebalo uvažiti smislene odgovore koje učenik daje, a nisu uneseni u »ključu« kao eventualne varijante.

Inače, na prvi pogled nam se čini tehnički nešto otežano traženje točnih odgovora u »ključu«. Možda je to trebalo nekako drugačije riješiti (valjda na kraju knjige). Svaki zadatak bi trebao imati svoj broj ili slovo, što bi učeniku omogućilo lakše pronalaženje rješenja jer je katkada potrebno prekontrolirati sva rješenja da bi naišao na ono koje njega zanima. Na primjer:

U radnom priručniku stoji:

»b) Za vježbu umetnite određeni ili neodređeni član u slijedećim rečenicama:

..... Una is ..... small river. It flows into ..... Sava.

..... man that you can see there is ..... best player in town.« itd.

U ključu nalazimo ovakva rješenja: »the/a the/the/the/« itd. Bilo bi bolje da je taj zadatak tehnički drugačije izgledao kao npr.:

i) ..... Una is ..... river. It flows into ..... Sava.
 (1) (2) (3)

ii) ..... man that you can see there is ..... best player in town.«
 (1) (2)

U ključu je moglo stajati ovakvo rješenje:

»i/ 1) the 2 a, 3) the.

ii/ 1) the, 2) the«

Ta napomena se također može odnositi i na one vježbe gdje se u rješenju upotrebljava True/False.

U svakom slučaju, barem u prvoj godini rada s novim udžbenikom i radnim priručnikom bit će potrebno da nastavnik svaki zadatak prije nego ga zada učenicima najprije sam riješi. Kako se po svoj prilici neće uskoro pojaviti priručnik za nastavnike za rad s *Ways to English 1* koji bi naznačio približno vrijeme potrebno za »obradu« pojedine jedinice, valjalo bi da nastavnik ustanovi koliko on troši vremena za rješavanje zadataka pa da predvidi otprilike dvostruko vrijeme za učenika. Osim toga, u knjigama su se pojavile i neke tehničko — štamparske pogreške (koje se obično u knjigama pojavljuju, no možda ih nije trebalo očekivati u takvim udžbenicima na koje se učenici upućuju da ih što je moguće više samostalno upotrebljavaju). Na primjer, u radnom priručniku na str. 15. u 4. zadatku stoji napomena: »Ako niste sigurni koji glagol treba upotrijebiti, pogledajte bilješku na str. 1.« Najvjerojatnije se to odnosi na str. 14 istog priručnika, na strani 17. radnog priručnika umjesto 11.45 treba da stoji 11.15. Isto tako na str. 55. udžbenika u vježbi 2 (GRAMMAR BOX II) umjesto naznačenih stranica radnog priručnika 48, 49 treba da stoji 46, 47. Možda bi se moglo navesti još par takvih i sličnih pogrešaka. Nesretno je također vezan TV program (str. 70, 71) tako da je praktično nečitljivo pola stupca. Možda bismo mogli uvrstiti u tehničke pogreške i slabu kvalitetu fotografije zbog čega je teško uspješno izvesti traženu vježbu ili bi crtež (str. 52) trebao biti u boji (kako bi se realizirao inače jako dobro zamišljen rad. Takve pogreške će nastavnik vrlo lako uočiti ako bude pažljivo pripremao nastavni sat i one neće umanjiti vrijednost udžbenika odnosno radnog priručnika.

Nastavnik će također uočiti i to da udžbenik i radni priručnik zahtijevaju od njega i drugačiji angažman. Obje knjige, kako smo to već rekli, pružaju različite mogućnosti u razvijanju jezičnih vještina i sposobnosti, stoga s pravom zaslužuju ime koje nose. Također oni traže i različite sociološke oblike rada u razredu. Osim frontalnog rada očekuje se da se nastavnik koristi i radom u paru i grupi, individualnim pa čak i nekim oblicima individualiziranog rada. Nisu oni zadani kao nekakve opće napomene (da bi se eventualno zadovoljile u formalnom obliku programske inovacije), već su oni i te kako funkcionalno vezani za tekst pa bi bio pravi promašaj koristiti se frontalnim radom tamo gdje se zahtijevaju drugačiji oblici rada. Stoga je potrebno i poznavanje organizacije i rad u paru, u grupi, individualizacije, jer, ako ih budemo ad hoc, formalistički provodili, one neće dati onakve rezultate koje od njih očekujemo. Onda u tom slučaju ne bismo trebali kriviti oblike rada i sve »vraćati« na stari, »prokušani« tradicionalni rad s čitavim razredom.

Naposljetku, osjećamo potrebu da kažemo nekoliko barem općenitih riječi o tekstovima koji su uvršteni u udžbenik *Ways to English 1*. Koliko god smo se pristupima i oblicima rada koji se upotrebljavaju u udžbeniku i radnom priručniku bez dilema priklonili, toliko nam dojmovi o tekstovima nisu potpuni, dvoumimo se o vrijednosti nekih tekstova koje u knjigama nalazimo. Prvo, čini nam se da su se autori opredijelili više za engleski jezik kao svjet-

ski nego kao jezik naroda kojima je on materinski jezik, iako nalazimo tekstove koji prezentiraju englesko/američku kulturu u širem smislu te riječi. Međutim, neke informacije koje učenik dobiva iz udžbenika/radnog priručnika mogao je naći i na drugom mjestu. Ako odvojimo jezik od naroda kome je on materinski, izgleda nam da mu odsijecamo korijene pa bi se moglo dogoditi da on zapluta neukotvljen kao nekakav kozmopolitski fenomen (ili se možda varamo?). U takvim slučajevima tekstovi postaju plošni, ne otvaraju mogućnosti penetriranja u druge slojeve, sadržaje i smislove, ne vežu emotivno i misaono; mogu ostaviti hladan dojam.

Možda i nije moguće očekivati da tekstovi imaju poruku, da predstavljaju doživljaj kada nastojimo da učenika uvodimo u svakodnevne životne situacije (što je pomak u pozitivnom smislu u odnosu prema ranijim tekstovima koji toga nisu imali), a one su sastavljene od fakata, informacija, radnje i ne pobuđuju umjetničko-estetsku punoću doživljaja. Ipak, za neke tekstove ne možemo potpuno naći razloga zbog kojih se nalaze u udžbeniku, na primjer: »Clothes in the World«, »Fashion«, »The Body«. Obiluju mnogim detaljima, koji najvjerojatnije neće zainteresirati većinu učenika u razredu, djeluju i prestručno iako su neki u korelaciji s drugim odgojno-obrazovnim područjima. Također nerealno zvuči priča u nekoj maloj Marini koja boravi kod engleske obitelji, a upravo je stigla iz Pariza gdje je provela petnaestak dana. (Možda i ima takvih slučajeva, ali nisu tipični.) Je li to zbog toga što se realizira programska natuknica o temama i situacijama (situacije vezane za boravak u stranoj zemlji)? (Usput rečeno, važniji od vanjskog sadržaja u tom štivu je podtekst koji pruža izvanrednu priliku za raspravu.)

Dobro je to što u novom udžbeniku ne postoje neke centralne ličnosti koje se na dosta umjetan način stavljaju u različite situacije. Ipak, u *Ways to English 1* nalazi se nešto što dominira, a to su Beatlesi. U udžbeniku brojimo čak četiri njihova teksta i osim toga kratku biografiju Johna Lennona. Zašto? Aktualizacije radi? Pa čak kad bi to bilo i stoga, ipak je previše. Ispada da čitavo englesko pjesništvo ili pjesništvo naroda kojem je engleski materinski jezik predstavljaju Beatlesi. Ako bi učenici to tako shvatili, onda bi to bila obmana. Njima se mogla ponuditi pjesma tog sastava (ili nekog drugog) ali i nešto što predstavlja trajnije vrijednosti u engleskom jeziku. Sigurno udžbeniku ne bi ništa smetalo kad bi sadržavao tekstove iz književnosti na engleskom jeziku, a oni bi višestruko obogaćivali učenika.

Bilo bi nam krivo kad bi se tih nekoliko dojmova, koji smo iznijeli o tekstovima, shvatilo kao naš opći stav prema sadržajima uvrštenim u *Ways to English 1*, jer ćemo tamo naći tekstove u kojima se poruka vidljivo nameće, na primjer u »The Influence of TV«, »Night of Oscars« i sl. Ponegdje ona nije na prvi pogled očita pa će biti potrebna nastavnikova pomoć u interpretaciji, na primjer u »Newspaper Articles«, »Food and People«. Posebnu vrijednost sadrže oni tekstovi koji daju mogućnost učeniku da izrazi svoje osobne doživljaje i oni tekstovi koji govore o našoj kulturi.

I na samom kraju želimo kazati da smo govorili o našim prvim dojmovima nakon dočitavanja udžbenika i radnog priručnika *Ways to English 1* i nismo imali namjeru da dajemo iscrpnu analizu i definitivan stav. Novi udžbenik treba prepustiti praksi koja će mu sigurno dati svestraniju ocjenu.